

Araştırma Makalesi / Research Article

Yükseköğretim Kurulunun Uyguladığı Performans Denetiminin Üniversitelerin Akademik Performansına Etkileri*

Kemal Uçacak¹

Öz

Araştırmanın amacı, Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) uyguladığı akademik performans denetiminin üniversitelerin akademik performansları üzerindeki etkilerini anlamaktır. Araştırmada öncelikle YÖK'ün performans denetimi bulguları doğrultusunda, denetlenen üniversitelerin değişiklik yapıp yapmadıkları araştırılmıştır. Bu kapsamda, YÖK tarafından yayımlanan resmi raporlar, betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Daha sonra, YÖK'ün uyguladığı akademik performans denetiminin, denetlenen üniversitelerin akademik performansını olumlu etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Bu kapsamda, YÖK tarafından olağan şekilde performans denetlenen üniversitelerin akademik performans puanının, denetlenmeyenlere kıyasla anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, her yıl olağan şekilde denetlenen üniversitelerin önemli ölçüde değişiklik yapma eğilimi gösterdikleri anlaşılmıştır. Başka bir ifadeyle, denetlenen üniversiteler, YÖK denetçilerinin tavsiyelerini büyük ölçüde uygulamışlardır. Ayrıca YÖK'ün akademik performans denetim bulgularına istinaden yükseköğretim alanında önemli mevzuat düzenlemeleri yapıldığı görülmüştür. Ancak YÖK'ün gerçekleştirdiği akademik performans denetiminin, denetlenen üniversitelerin akademik performansına olumlu etki etmediği anlaşılmıştır. Nitekim YÖK tarafından olağan şekilde denetlenen üniversitelerin akademik performans puanının, olağan şekilde denetlenmeyenlerin puanından daha düşük olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Performans Denetimi, Yükseköğretim Kurulu, Üniversite.*

The Impacts of Performance Audit Implemented by the Council of Higher Education on Academic Performance of Universities

Abstract

This research investigates the impact of the Council of Higher Education's (YÖK) academic performance audit on university performance. The research analyzes whether universities implemented performance audit findings. In this context, the study employed the "descriptive analysis method" to examine the official reports released by YÖK. In addition, the research examines whether performance auditing positively impacts university academic performance. In this context, The study compares the academic performance of universities audited by YÖK with those not audited. As the research shows, the audited universities tend to make changes substantially in line with the audit findings. That is, the supervised universities mostly implemented the audit recommendations. In addition, YÖK's academic performance audit findings led to significant legislative arrangements in higher education. However, the analysis results show that auditing the performance of universities does not improve their academic performance. The findings show that Universities regularly audited by YÖK have lower academic performance scores than unsupervised ones.

Keywords: *Performance Audit, Council of Higher Education, University.*

* Bu çalışma İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Semih Mustafa ÖNEN danışmanlığında Kemal Uçacak tarafından "Akademik ve İdari Performans Denetiminin Üniversitelerin Performansına Etkileri" başlığı ile tamamlanarak 16.06.2022 tarihinde savunulan Doktora tezinden türetilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Gazi Üniversitesi Rektörlük, kemalucacak@outlook.com, <https://orcid.org/0000-0002-4813-8207>.

Atıf/Cite as: Uçacak, K. (2023). Yükseköğretim kurulunun uyguladığı performans denetiminin üniversitelerin akademik performansına etkileri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 41 (4), 715-739.

GİRİŞ

Yönetim biliminin önemli kavramlarından biri olan performans denetimi, yeni kamu yönetimi anlayışının etkisiyle kamu sektöründe önemli bir yer edinmiştir. Zira denetlenen kurumun amaçlarına ne ölçüde ulaştığının tespiti, performans denetimiyle mümkündür. Bu nedenle etkili bir performans denetimi, özel sektör kuruluşlarının yanı sıra kamu kurumları için de önem arz etmektedir. Etkili bir performans denetimi için ise, kurumların görev alanlarına uygun şekilde “performans” tanımının yapılması ve keza performans ölçütlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) tarafından yayımlanan Kamu Yönetimi Sözlüğüne göre performans, herhangi bir işte gösterilen başarı düzeyidir. Bir işte ne ölçüde başarılı olunduğunun tespit edilebilmesi için öncelikle bu başarıyı ölçecek ölçütlerin saptanması gerekmektedir. Söz konusu ölçütler, “performans standardı” olarak adlandırılmaktadır (TODAİE, 2014). Performans denetimi ise, denetlenen kurumun performans ölçütlerine ne ölçüde ulaştığının tespiti için yapılan bir değerlendirme faaliyetidir. Örneğin 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nda, her yıl üniversitelerin faaliyet raporlarını değerlendirmek suretiyle üstün başarı gösterenleri ve yeterli olmayan üniversiteleri saptamak ve gerekli tedbirleri almak hususunda YÖK’e görev verilmiştir. YÖK’ün bu görev tanımı ve kapsamı esasen performans denetiminin amacıyla alakalıdır.

Performans denetiminin temel amacı, denetlenen kurumun performansını artırmaktır. Zira teorik olarak, performans denetimi sonucu ortaya çıkan denetim tavsiyeleri doğrultusunda denetlenenlerin değişiklik yapmaları beklenir. Performans denetimine istinaden yapılan değişikliklerin de denetlenen kurumun performansına katkı sunması gerekir. Performans denetimi sonucunda, denetlenen kurumun işleyişinde ve performansında kayda değer değişiklik yaşanmaması ise, denetimin amacına ulaşamadığı anlamına gelmektedir. Nitekim literatürde ağırlıklı olarak performans denetiminin, denetlenen kurumlar ve yönetim açısından faydalı sonuçlar ortaya çıkardığı kabul edilmektedir (Reichborn-Kjennerud ve Vabo, 2017). Yüksek Denetim Kurumlarının uyguladığı performans denetiminin, yönetimin kalitesi için önem arz ettiği varsayılmaktadır (Johnsen vd., 2019). Bu bakış açısına göre, performans denetiminin öğrenmeye, gelişmeye ve değişime katkı sunması beklenmektedir (Raudla vd., 2016). Ancak ifade edilen bu görüşleri kanıtlar mahiyette, performans denetiminin etkilerine odaklanan ampirik çalışma sayısı kısıtlıdır (Johnsen vd., 2019; Leeuw, 2011). Literatürde performans denetiminin etkileri konusunda yapılan bilimsel çalışmaların çoğunlukla denetlenenlerin tutum ve algıları üzerine odaklanmak suretiyle, performans denetimi doğrultusunda denetlenenlerin ne ölçüde değişiklik yapma eğilimi gösterdiğini ve bu eğilimin hangi faktörlerden etkilendiğini anlamaya yönelik oldukları görülmektedir. Bununla birlikte, Reichborn-Kjennerud ve Johnsen (2018)’in belirttiği gibi, denetim raporlarının; hangi somut değişikliklere katkıda bulunduğunu, bu değişikliklerin önemli kabul edilip edilemeyeceklerini ve söz konusu değişikliklerin kurumların işleyişini önemli ölçüde iyileştirip iyileştirmediklerini tam anlamıyla ortaya çıkaran bir araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla performans denetiminin etkileri üzerine daha fazla araştırmaya ihtiyaç bulunduğu belirtilmiştir (Power, 2000; Raudla vd., 2016).

Araştırma, performans denetimi doğrultusunda denetlenen kurumların somut değişiklik yapıp yapmadıklarına ve performans denetiminin kurumların performansını olumlu etkileyip etkilemediğine odaklanmaktadır. Araştırmanın odak noktasını, YÖK’ün üniversiteler üzerinde gerçekleştirdiği performans denetimi faaliyeti oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) uyguladığı performans denetiminin üniversitelerin akademik

performansı üzerindeki etkilerini anlamaktır. Çalışmada ilk olarak performans denetimi ve denetimin etkisi hususunda literatür özetlenmiştir. Daha sonra Türkiye’de üniversitelerin performansının denetlenmesi görev ve yetkisini haiz YÖK’ün denetim faaliyetleri açıklanmıştır. “Yöntem” başlıklı bölümde araştırmancın yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Bunun ardından araştırmancın bulguları açıklanmış ve son olarak elde edilen bulgular tartışılmıştır.

1. LİTERATÜR

Yüksek Denetim Kurumları Örgütü (INTOSAI) performans denetimini; devlet teşebbüslerinin, sistemlerinin, operasyonlarının, programlarının, faaliyetlerinin veya kuruluşlarının ekonomi, verimlilik ve/veya etkinlik ilkelerine uygun olarak çalışıp çalışmadıklarının ve iyileştirme için yer olup olmadığının bağımsız, objektif ve güvenilir bir incelemesi şeklinde tanımlamıştır (International Organization of Supreme Audit Institutions [INTOSAI], 2019: s.8). Bilimsel çalışmalarda da performans denetimi genel olarak, denetim bakış açısını mali uygunluk ve doğruluğun ötesine taşımak suretiyle ekonomiklik, verimlilik ve etkinlik unsurlarını ihtiva edecek şekilde tanımlanmıştır (Parker vd., 2019). Konuya Türkiye açısından bakıldığında, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu’nda performans denetiminin; hesap verebilirlik çerçevesinde kamu kurumları tarafından belirlenen hedefler ve performans göstergeleriyle ilgili olarak faaliyet sonuçlarının ölçülmesi olarak tanımlandığı görülmektedir. Diğer taraftan araştırma konusu bakımından, yükseköğretim açısından performans denetiminin tanımlanması da önemlidir.

03.08.1982 tarihli ve 17771 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yükseköğretim Denetleme Kurulu Teşkilât, Görev ve Çalışma Usulleri Yönetmeliğine göre “denetim” kavramı, *yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerinin teftiş, inceleme ve gerektiğinde soruşturma yoluyla mevzuata ve amaçlara uygun olup olmadığının tespiti ve değerlendirilmesi*, olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda YÖK’ün denetiminin iki yönü vurgulanmaktadır. “Mevzuata uygunluk” ifadesiyle hukuka uygunluk denetimine atıf yapılmaktadır. “Amaçlara uygun olup olmadığı” ifadesiyle ise performans denetimine atıf yapılmaktadır. Zira 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun yükseköğretimin amaçlarının sayıldığı 4’üncü maddesinde *“Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmak”* amacına yer verilmektedir. Anılan madde, yükseköğretim kurumlarının akademik performansıyla alakalıdır.

Araştırmada performans denetiminin etkileri üzerine odaklanıldığı için “Performans denetiminin etkisi” ne demektir? sorusunun cevabının bulunması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, “performans denetiminin etkisi” ibaresinden ne anlamalıyız? Bu soruları cevaplandırmak için öncelikle performans denetiminin amacını anlamak gerekir. Zira literatürde ve uygulamada performans denetiminin etkisi, denetimin amacıyla bağlantılı şekilde tanımlanmaya çalışılmıştır.

Performans denetiminin temel amacı, denetlenen kurumun performansını iyileştirmektir. “Performans iyileştirmek”, kurallara ve prosedürlere uymaktan çok daha fazlasını ifade eder. Bununla bağlantılı olarak, performans denetimi öncelikle, denetlenen kurumun hesap verebilirliğini geliştirmeyi amaçlar. Zira hesap verebilirliğin gelişmesinin, denetlenen kurumun performansının iyileştirilmesine katkı sunması beklenir. (Funkhouser, 2011).

Performans denetimi uygulama görevini yerine getiren farklı dünya örnekleri incelendiğinde, uyguladıkları denetimin etkililik göstergesi olarak denetlenen kurumun performansının gelişimini dikkate aldıkları görülmektedir (Controller and Auditor General of New Zealand, 2021; National Audit Office, 2022). Örneğin İngiltere Ulusal Denetim Ofisi, yüksek kaliteli denetimle kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine yardımcı olmayı amaçladıklarını ifade etmiştir (National Audit Office, 2022). İsveç Ulusal Denetim Ofisi, performans denetiminin temel görevlerinden birinin katma değer üretmek olduğunu belirtmiştir (Swedish National Audit Office, 2021). Literatürde bazı araştırmalarda, performans denetiminin etkisi, denetlenenlerin denetim tavsiyeleri sonucunda değişiklik yapması olarak kabul edilmiştir (Morin, 2001; Torres vd., 2019). Diğer taraftan kamu sektöründe performans denetiminin denetlenenlerin daha iyi performans sergilemesine katkı sunduğuna inanılmaktadır. Ayrıca performans denetiminin denetlenen kurumlarda değişikliklere ve iyileşmelere yol açması gerektiği düşünülmektedir (Leeuw, 1996; Morin, 2003; Reichborn-Kjennerud, 2013; Torres vd., 2019). Birçok araştırmada, denetlenenlerin performans denetimi hakkındaki algılarının ölçülmesi suretiyle performans denetiminin etkilerinin anlaşılmasına çalışıldığı görülmektedir (Morin, 2008; Raudla vd., 2016; Reichborn-Kjennerud, 2013). Bazı çalışmalarda ise performans denetimi raporlarının yol açtığı medya ve siyasi tartışmalar ile bulguların ne ölçüde yerine getirildiği ve denetim bulguları doğrultusunda değişiklik yapıp yapılmadığına odaklanılması gibi yaklaşımlar görülmektedir (Brown ve Craft, 1980; Önder ve Meydanlı, 2019; Reichborn-Kjennerud, 2014; Torres vd., 2019).

Performans denetiminin üniversiteler üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalarda ise “etki” ifadesi ağırlıklı olarak akademik performansın değişimi açısından tanımlanmıştır. Örneğin Welch (2016), akademik denetimin sosyal bilimler alanındaki araştırma çıktıları üzerindeki etkilerini incelediği araştırmasında, akademisyenlerin özellikle etki değeri yüksek uluslararası dergilerdeki araştırma performansını yükseltmeleri hususunda baskı altına girdiği sonucuna ulaşmıştır. Carr vd. (2005), Yeni Zelanda Üniversiteleri Akademik Denetim Biriminin (The Board of the New Zealand Universities Academic Audit Unit (AAU)) Yeni Zelanda üniversiteleri tarafından güvenilir kabul edildiği ve tavsiyelerinin ciddiye alındığı sonucuna ulaşmışlardır. Shah (2012), denetimlerin etkinliğine ilişkin bir çalışmada 40 katılımcıyla yapılan tartışmalara ve 2001 ile Aralık 2010 arasındaki 60 adet dış kalite denetim raporunun incelenmesine dayanan araştırmalarında, dış denetimlerin Avustralya üniversitelerindeki sistemlerde ve süreçlerde bir iyileşmeye yol açmasına rağmen her durumda öğrenci deneyimini mutlaka iyileştirmediği sonucuna ulaşmışlardır. Matear (2021), Yeni Zelanda’daki üniversitelerin denetim tavsiyelerine zamanında reaksiyon gösterdiği ve kalite denetiminin üniversiteler üzerinde etkili olduğunu bulmuştur. Dill (2000), Avrupa ve Asya’daki akademik denetimlerle ilgili deneyimlerden çıkarılacak belki de en büyük dersin bunun yükseköğretim sistemleri üzerindeki etkileri olduğunu belirtmiş ve akademik denetimin her durumda değişim için bir katalizör görevi gördüğünü ifade etmiştir. Diğer taraftan Nwosu vd. (2021), bir akademik kurumun başarısının personelin etkin denetimine bağlı olduğunu ileri sürmüş ve yapılandırılmış denetim ile yüksek iş performansı arasında güçlü bir ilişki bulmuşlardır. Yükseköğretimde kalite güvencesinin etkisi üzerine Harvey (2006) tarafından yapılan bir çalışmada “etki”, değerlendirme süreci sonrasında yapılan değişiklikler ve performans göstergelerinde meydana gelen iyileşmeler olarak belirlenmiştir. Dill (2000), akademik denetimlerin mantığının kalite güvence süreçlerindeki iyileşmenin nihai olarak akademik çıktılarda ilerlemeye yol açacağı varsayımına dayandığını belirtmiştir. Akademisyenler ve politika yapıcıların böyle bir ilişkinin mevcudiyetine dair kanıt aradıklarını belirten araştırmacıya göre, bu varsayımın kanıtlanması zordur. Yeni Zelanda Akademik Denetim Biriminin etkisini değerlendirdikleri çalışmalarında Meade ve Woodhouse (2000), denetim

sürecinin üniversitelerde reformu teşvik ettiği alanlara dikkat çekmişlerdir. Araştırmacılara göre, denetim süreci üniversitelerde kalite konularına ilişkin kültür değişimini teşvik etmede etkili olmuştur.

Türkiye’de üniversitelerin denetlenmesiyle ilgili literatür incelendiğinde, sınırlı sayıda olmakla birlikte, bazı çalışmaların bulunduğu fark edilmiştir. Örneğin Yaman (2020), Türkiye’de üniversite yönetiminin performans saydamlığının sağlanması hususunda denetim uygulamalarını değerlendirmiştir. Araştırmacı, performans odaklı yönetim uygulamalarının kamu kurumlarında ve üniversitelerde henüz yerleşik bir uygulama haline gelmediğini ileri sürmüştür. Ayrıca ona göre, 5018 sayılı Kanun çerçevesinde üniversite yönetimlerinin kurum kaynaklarını etkin ve verimli kullanmaları gerekmesine rağmen, bu süreçte performans denetiminin saydamlığının nasıl sağlanacağı açıklığa kavuşturulmamıştır. Küçükaycan ve Ağdeniz (2019), Türkiye’deki devlet üniversitelerinde Sayıştay tarafından uygulanan performans denetiminin sonuçlarını araştırmışlardır. Araştırmacılar, performans denetimi uygulanan 38 devlet üniversitesinin performans denetim raporlarını içerik analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Analiz sonucunda üniversiteler arasında hem raporlama gerekliliklerini hem de performans bilgisinin içeriğine yönelik kriterleri karşılamayan üniversitelerin olduğu anlaşılmıştır. Yıldırım (2015), vakıf üniversiteleri üzerinde YÖK tarafından uygulanan denetimi hukuki açıdan incelemiştir. Vakıf üniversitelerinin denetimi hususunda karşılaşılan sorunlara dikkat çeken yazar, bu sorunların çözülmesi için yapılabilecek yasal düzenlemeler hakkında önerilerde bulunmuştur.

Sonuç olarak, performans denetimi ve performans denetiminin etkileri hakkında çalışmalar bulunmakla birlikte, performans denetiminin ortaya çıkardığı sonuçlara ve etkilerine odaklanan az sayıda akademik çalışma bulunmaktadır (Funkhouser, 2011; Johnsen vd., 2019; Leeuw, 2011; Raudla vd., 2016; Reichborn-Kjennerud ve Vabo, 2017; Reichborn-Kjennerud ve Johnsen, 2018). Dolayısıyla performans denetiminin etkilerine odaklanan, veriye dayalı akademik çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

2. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU (YÖK) DENETİMİ

Türk kamu yönetiminde üniversitelerin performansının izlenmesi ve denetlenmesi konusunda önemli yetkileri haiz olan Yükseköğretim Kurulu (YÖK), anayasal bir kurumdur. Zira 1982 Anayasası’nın 131’inci maddesinde, üniversitelerin öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu kurulması öngörülmüştür. Anılan maddede yer alan “denetlemek” ve “üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak” ibareleri, YÖK’e üniversiteler üzerinde performans denetimi uygulama yetkisi verildiğinin göstergesidir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 7’nci maddesinin (a) bendinde, üniversitelere sağlanan kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını denetlemek, YÖK’ün görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca her yıl üniversitelerin faaliyet raporlarını değerlendirmek suretiyle üstün başarı gösterenleri ve yeterli olmayan üniversiteleri saptamak ve gerekli tedbirleri almak hususunda YÖK’e görev verilmiştir. Devlet Teşkilatı Merkezi Kayıt Sistemi incelendiğinde YÖK, “Bağımsız/Düzenleyici Denetleyici Kurum ve Kuruluşlar” sekmesi altında yer almaktadır (Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemi (KAYSİS), 2021). Dolayısıyla bu durum, Türk kamu yönetiminde YÖK’ün, denetleme yetkisini haiz bir kurum olarak görüldüğünü ve hukuki statüsünün de bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Yükseköğretim Denetleme Kurulu Teşkilat, Görev ve Çalışma Usulleri Yönetmeliğinin 3'üncü maddesine göre denetim, yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerinin mevzuata ve amaçlara uygun olup olmadığının incelenmesidir. Literatür kısmında açıklandığı üzere, denetim kavramı hem hukuka uygunluk hem de performans denetimi açısından tanımlanmaktadır. YÖK, denetleme görevini kendisine bağlı bir birim olan Yükseköğretim Denetleme Kurulu (YDK) vasıtasıyla ifa etmektedir. Üniversitelerde eğitim-öğretim ve diğer faaliyetleri YÖK tarafından belirlenen kapsam çerçevesinde denetlemek ve denetim sonucunda yapılan tespitleri raporlar halinde sunmak hususunda YDK'ya görev verilmiştir.

Mevzuat gereği, YÖK'ün tüm üniversiteleri denetleme görev ve yetkisi olsa da bu denetleme faaliyeti esasen vakıf üniversiteleri üzerinde uygulanan olağan genel denetim şeklinde tezahür etmektedir. Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliğinin "Gözetim-denetleme ve değerlendirme esasları" başlıklı 24'üncü maddesinde vakıf üniversitelerinin akademik, idari ve mali konularda YÖK'ün denetimine tabi olduğu belirtilmiştir. Mevzuat gereği vakıf üniversitelerinin her ders yılı sonunda YÖK'e yıllık faaliyet raporu sunmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda vakıf üniversiteleri, YÖK tarafından belirlenen plan çerçevesinde YÖK Başkanlığına bağlı bir birim olan YDK tarafından genel denetime tabi tutulmaktadır. Ayrıca bu kurumlar, YÖK tarafından gerekli görülürse yıl içinde belirli bir döneme bağlı olmaksızın da denetlenebilmektedir. Vakıf üniversitelerinde YÖK'ün gerçekleştirdiği olağan genel denetim sonucunda, çeşitli yaptırımlar uygulanabilmektedir. Bu yaptırımlar, Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 25'inci maddesinde tanımlanmıştır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 10'uncu maddesinde vakıf üniversitelerinin YÖK'ün gözetim ve denetimine tabi olduğu ifade edilmiştir. Vakıf üniversiteleri, her yıl YÖK tarafından denetlenmektedir. YÖK'ün uyguladığı olağan denetim; akademik, idari ve mali süreçleri kapsayan oldukça geniş konu başlıklarını içerisinde barındırmaktadır. Denetim sürecinde; akademik kurulların teşekkül ettirilmesi ve çalışması, akademik idarecilerin atanma usulleri, öğrenciler ve öğretim elemanları hakkında tesis edilen disiplin işlemlerinin ilgili mevzuat çerçevesinde incelenmesi, öğretim elemanı sayıları, öğretim elemanı atama/yükseltme işlemleri, fiziki ve teknolojik olanaklar, öğrenci doluluk oranları, öğrenci burs işlemleri, öğrencilere sağlanan hizmetler, bilimsel toplantılar, Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleri, vakıf üniversitesinin kurucu vakıf taahhütleri, gelir-gider işlemleri, personel ücret politikası, iktisadi işletme kar/zarar durumu gibi birçok farklı konu başlığı çerçevesinde inceleme gerçekleştirilmektedir. Ayrıca denetim kriterleri, Üniversitelerden gelen geri bildirimler de dikkate alınmak suretiyle güncellenebilmektedir (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2019a; YÖK, 2021a). Denetim konu başlıklarından görüldüğü üzere, YÖK tarafından uygulanan denetim hem hukuka uygunluk hem de performans denetimini kapsamaktadır. Tablo 1'de 2014-2019 yılları arasında YÖK tarafından yükseköğretim kurumları üzerinde gerçekleştirilen denetime ilişkin sayısal veriler görülmektedir.

Tablo 1: 2014-2019 Yılları Arasında YÖK Tarafından Gerçekleştirilen Denetime İlişkin Sayısal Veriler

Denetlenen Yükseköğretim Kurumu Türü	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Devlet Üniversiteleri	18	-	-	-	-	-
Vakıf Üniversiteleri	62	68	55	60	64	65
Vakıf Meslek Yüksekokulları	7	8	8	6	5	5
Toplam	87	76	63	66	69	70

Kaynak: YÖK'ün ilgili raporlarından (YÖK, 2014: s. 47; YÖK, 2015: s. 52; YÖK, 2016: s. 62; YÖK, 2017: s. 49; YÖK, 2018a: s. 51; YÖK, 2019a: s. 46) derlenerek araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Vakıf üniversitelerinin denetim sayıları, 2016 yılından itibaren artış göstermektedir. Bunun sebebi yeni vakıf üniversitelerinin kurulmasıyla onların da denetim programına alınmasıdır. Tablo 1'de dikkat çekici en önemli nokta ise, devlet üniversiteleri üzerinde uygulanan denetim sayısıdır. 2014-2019 yılları arasında, sadece 2014 yılında, 18 devlet üniversitesi denetlenmiştir. Daha sonraki yıllarda ise devlet üniversitelerinin YÖK tarafından olağan denetime tabi tutulmadığı görülmektedir.

3. YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma ve nicel araştırma yöntemlerinden teşekkül eden "karma araştırma" yöntemiyle tasarlanmıştır. Creswell (2021)'e göre karma yöntemler, nicel ve nitel verilerin toplanmasını, analizini ve bütünleştirilmesini gerektirir. Karma yöntem araştırmalarının amacı, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinden birinin diğerine tercih edilmesi değildir. Aksine, araştırmada her iki araştırma yönetiminin de güçlü yönlerinden faydalanmak ve zayıf yönlerini en aza indirmek amaçlanmaktadır (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004).

Araştırmada karma araştırma desenlerinden biri olan "birleştirme deseni" kullanılmıştır. Birleştirme deseni, nicel ve nitel verilerin ayrı ayrı toplanmasını ve analiz edilmesini gerektirir. Birleştirme deseninde amaç, nitel ve nicel verilerin analiz edilmesinden elde edilen sonuçları birleştirmektir. Birleştirme deseniyle tasarlanan bir araştırmada öncelikle nitel ve nicel veriler ayrı ayrı toplanmakta ve analiz edilmektedir. Daha sonra iki veri seti bir araya getirilerek nitel ve nicel sonuçların birbirini ne ölçüde teyit ettiği test edilmektedir (Creswell, 2021).

3.1. Araştırma Soru ve Hipotezleri

Araştırma sorusu: YÖK'ün üniversiteler üzerindeki akademik performans denetiminin etkileri nelerdir?

Araştırma sorusuna bağlı olarak bu araştırmada belirlenen hipotezler şunlardır:

H1: YÖK'ün üniversitelerde gerçekleştirdiği akademik performans denetimi tespitlerine, denetlenen üniversiteler yüksek düzeyde uyma eğilimi göstermektedir.

H2: YÖK'ün akademik performans denetimi gerçekleştirdiği üniversitelerin akademik performansı, YÖK'ün akademik performans denetimi gerçekleştirmediği üniversitelerin akademik performansından anlamlı şekilde daha yüksektir.

3.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evreni, YÖK tarafından olağan genel denetime tabi tutulan ve URAP TR 2021 sıralamasında yer alan 59 üniversite ile YÖK tarafından olağan genel denetime tabi tutulmayan ve yine URAP TR 2021 sıralamasında bulunan 108 üniversiteden oluşmaktadır. Buna göre araştırmanın evreni 167 üniversiteyi kapsamaktadır. URAP TR 2021 sıralamasında yer almayan üniversiteler araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca 2015 yılından sonra kurulan üniversiteler araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Zira üniversitelerin akademik performanslarının ölçüldüğü URAP TR 2021 Metodolojisinde, 2016 yılı ve sonrası dikkate alınmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Süreci

YÖK tarafından denetlenen üniversitelerin, denetim bulguları doğrultusunda değişiklik yapıp yapmadığı hususundaki veriler, “Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2020 Raporu” ve “Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2021 Raporu” aracılığıyla elde edilmiştir. YÖK tarafından uygulanan performans denetiminin yükseköğretim alanında mevzuat değişikliğine neden olup olmadığı hususundaki verilere ise; yine “Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2021 Raporu”, “Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2020 Raporu”, “Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2019 Raporu” ve “Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2018 Raporu” incelenerek ulaşılmıştır. Anılan Raporlara YÖK’ün resmi internet sitesinden erişilmiştir. Ayrıca YÖK resmi internet sitesinde yapılan duyurular taranmak suretiyle yükseköğretim alanında yapılan mevzuat değişiklikleri/düzenlemeleri ile performans denetim bulguları arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Bu araştırmada yararlanılan nicel veriler, araştırma evreninde yer alan üniversitelerin akademik performanslarıdır. Üniversitelerin akademik performans verileri, University Ranking by Academic Performance (URAP) TR 2021 akademik sıralamasından elde edilmiştir. URAP-TR, 2009 yılında, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ) bulunan “University Ranking by Academic Performance” Araştırma Laboratuvarında geliştirilmiştir (Alaşehir vd., 2014). Söz konusu sıralamanın Türkiye’deki üniversitelerin akademik performansını hem ülke hem de dünya ölçeğinde göstermesi, araştırmada bu sıralamanın dikkate alınmasında önemli bir etkidir. 2021-2022 akademik yılına ilişkin URAP Türkiye sıralaması, 9 performans göstergesine dayanmaktadır. Tablo 2’de, bu performans göstergeleri ve açıklamaları görülmektedir.

Tablo 2: URAP TR 2021 Sıralama Göstergeleri ve Açıklamaları

Gösterge	Açıklama
Makale sayısı	2020 yılına ilişkin SCI, SSCI ve AHCI taramalarına giren ve etkinlik çarpanı bakımından ilk %75'lik dilimde (Q1, Q2, Q3 dilimlerinde) yer alan dergilerde basılan makale sayısı
Öğretim üyesi başına düşen makale sayısı	2020 yılına ilişkin SCI, SSCI ve AHCI taramalarına giren ve etkinlik çarpanı bakımından ilk %75'lik dilimde yer alan dergilerde basılan makale sayısının 2020-2021 Akademik Yılı Öğretim Üyesi Sayısına Oranı
Atıf sayısı	2016-2020 yılları arasında alınan toplam atıf sayısı (Toplam Bilimsel Dökümanlara gelen tüm atıflar değerlendirmeye dahil edilmektedir.)
Öğretim üyesi başına düşen atıf sayısı	2016-2020 yılları arasında alınan toplam atıf sayısının 2020-2021 Akademik Yılı yılı Öğretim Üyesi Sayısına Oranı
Toplam bilimsel doküman sayısı	2016-2020 yılları arasında yapılan toplam yayın, tebliğ vb. sayısı
Öğretim üyesi başına düşen toplam bilimsel doküman sayısı	2016-2020 yılları arasında yapılan toplam yayın, tebliğ vb. sayısının 2020-2021 Akademik Yılı Öğretim Üyesi Sayısına Oranı
Doktora mezun sayısı	2020-2021 Akademik Yılı doktora mezun sayısı
Doktora öğrenci oranı	2019-2020 Akademik Yılı doktora öğrenci sayısının aynı dönemdeki toplam öğrenci sayısına oranı
Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı	2020-2021 Akademik Yılı toplam öğrenci sayısının 2019-2019 Akademik Yılı Öğretim Üyesi Sayısına oranı

Kaynak: URAP (2021). 30.10.2021 tarihinde <https://newtr.urapcenter.org/Methodology> adresinden erişilmiştir.

3.4. Verilerin Analiz Edilme Süreci

YÖK, her yıl vakıf üniversitelerinde olağan şekilde denetim gerçekleştirmektedir. Ancak devlet üniversitelerinde YÖK'ün uyguladığı herhangi bir olağan denetim faaliyeti bulunmamaktadır. Bu kapsamda, YÖK tarafından gerçekleştirilen performans denetiminin etkilerini anlayabilmek için, öncelikle YÖK'ün vakıf üniversiteleri üzerinde uyguladığı denetimin katkı sunduğu somut değişimler araştırılmıştır. Bu çerçevede, YÖK'ün vakıf üniversitelerindeki olağan denetim bulguları ile yükseköğretim alanındaki mevzuat değişiklikleri arasındaki ilişkinin mahiyeti, neden-sonuç ilişkisi bağlamında, betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bunun için YÖK tarafından yayımlanan; idare faaliyet raporları, performans programları ve Vakıf

Yükseköğretim Kurumları Raporları betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Anılan resmi dokümanların incelenmesiyle YÖK'ün olağan denetim bulguları ve tavsiyeleri doğrultusunda, denetlenen üniversitelerin değişiklik yapıp yapmadıkları araştırılmıştır.

Diğer taraftan, bağımsız gruplar t testi vasıtasıyla, akademik performans göstergeleri bakımından, YÖK tarafından olağan akademik performans denetimine tabi tutulan üniversitelerin ortalaması ile YÖK tarafından olağan performans denetimine tabi tutulmayan üniversitelerin ortalaması arasında anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir. Zira performans denetimi üniversitelerin performansını olumlu etkilediyse, denetlenen üniversitelerin akademik performans ortalamasının denetlenmeyen üniversitelerin akademik performans ortalamasından daha yüksek olması beklenir. Bu kapsamda test edilen gruplar şunlardır:

Grup 1 (Deney Grubu) = YÖK tarafından her yıl akademik performans denetimine tabi tutulan üniversiteler (vakıf üniversiteleri)

Grup 2 (Kontrol Grubu) = YÖK tarafından her yıl akademik performans denetimine tabi tutulmayan üniversiteler (devlet üniversiteleri)

Bağımlı değişken, üniversitelerin URAP-TR 2021 akademik performans puanıdır. Bağımsız değişken ise, üniversitelerin denetlenme ya da denetlenmeme durumudur.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın temel sınırlılığı, YÖK'ün üniversitelerde gerçekleştirdiği olağan denetim raporlarının tam metninin, internet sitesi vasıtasıyla yayımlanmamasıdır. Dolayısıyla söz konusu raporlar incelenememiştir. Ancak her ne kadar bu raporlar yayımlanmasa da veri toplamada faydalanılan diğer kaynakların, özellikle Vakıf Yükseköğretim Kurumları Raporlarının, araştırma sorusunun açıklığı kavuşturulmasında yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

Son olarak, üniversitenin faaliyetleri ve akademik performansı üzerinde etkileri olan çok farklı değişkenler bulunabilir. Ancak araştırma, sadece kurumsal performans denetiminin etkisiyle sınırlıdır. Dolayısıyla performans denetiminin etkisine ilişkin ulaşılan bulgular, denetlenen üniversitelerin faaliyetleri ve akademik performansı üzerinde etkili olabilecek diğer tüm olası değişkenler hariç tutulmak suretiyle yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Bulgular iki ayrı alt başlık altında verilmiştir. "Denetlenen Üniversitelerin Değişiklik Yapma Eğilimi" başlığı altında, nitel verilerin analiz edilmesiyle ulaşılan bulgular bulunmaktadır. "Üniversitelerin Akademik Performansı Üzerindeki Etkileri" başlığı altında ise, nicel verilerin analiz edilmesiyle ulaşılan bulgular yer almaktadır.

4.1. Denetlenen Üniversitelerin Değişiklik Yapma Eğilimi

YÖK tarafından vakıf üniversiteleri için asgari mekân standartlarının belirlenmesi çalışmasında, vakıf üniversiteleri üzerinde gerçekleştirilen olağan performans denetiminin etkisini görmek mümkündür. Nitekim YÖK tarafından yayımlanan 2018 yılına ait Vakıf Yükseköğretim Kurumları Raporundaki şu ifadeler bu durumu göstermektedir (YÖK, 2018b: s. IX): "(...) Ancak vakıf yükseköğretim kurumlarında gerek denetleme süreçlerinde tespit edilen aksaklıklar, gerekse doğrudan Kurumumuza gelen bazı şikâyet ve talepler doğrultusunda genel hatlarıyla ortak standartların belirlenmesi gereği hâsıl olmuştur (...)"

Denetim bulgularına istinaden vakıf üniversitelerinin asgari mekân standartlarıyla ilgili YÖK tarafından yapılan düzenleme sonrasında, bu konuda iyileşme gözlenmiştir. Örneğin 2018 ve 2021 yıllarına ilişkin veriler karşılaştırıldığında, 11 vakıf üniversitesinde öğrenci başına düşen açık alanın %50'den; 5 vakıf üniversitesinde ise %25'ten fazla arttığı anlaşılmaktadır. Öğrenci başına düşen kapalı alan açısından ise, yine belirtilen yıllar içerisinde 9 vakıf üniversitesinde %50'den; üçünde ise %25'den fazla artış olduğu anlaşılmaktadır (YÖK, 2021a: s. XXII).

YÖK tarafından belirlenen asgari mekân standardına göre, vakıf üniversitelerinde kütüphane alanının öğrenci başına en az 0.4 m² olması gerekmektedir. Vakıf üniversitelerinin 2018 ve 2021 yılına ilişkin verileri karşılaştırıldığında; 28 vakıf üniversitesinde öğrenci başına düşen kütüphane alanının %50'den; 11'inde ise %25'den fazla arttığı görülmektedir. Kütüphane alanına yönelik belirlenen şartı, 2021 yılı verilerine göre vakıf üniversitelerinin 58'inin sağladığı anlaşılmaktadır. Ancak vakıf üniversitelerinden 19'unun YÖK tarafından öğrenci başına düşen kütüphane alanı için belirlenen asgari standardı sağlamadığı anlaşılmıştır (YÖK, 2021a: s. XXII). Kütüphane alanları açısından 2018 yılı verileri ile 2021 yılı verileri karşılaştırıldığında, 2018 yılında 58 vakıf üniversitesinden 15'inin kütüphane alanı standardını sağladığı; bununla birlikte 2021 yılında 77 vakıf üniversitesinden 58'inin kütüphane alanı standardını sağladığı anlaşılmaktadır (YÖK, 2018b: s 95-96; YÖK, 2021a: s. 30-31). Bu veriler, vakıf üniversitelerinin, YÖK tarafından asgari mekân standartları hususunda alınan karar çerçevesinde değişiklik yapma eğilimi gösterdiklerine işaret etmektedir. Nitekim zaman içerisinde vakıf üniversitelerinin kütüphane alanlarında yaşanan iyileşme, YÖK tarafından uygulanan denetimin, denetlenen kurumun fiziki imkânlarını desteklemesini ve geliştirmesini teşvik ettiğini göstermektedir.

YÖK tarafından vakıf üniversitelerinde gerçekleştirilen denetim, üniversitelerin Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) ve reklam-tanıtım harcamalarıyla ilgili alınan YÖK Genel Kurul Kararı üzerinde de etkili olmuştur. Yayımlanan resmi dokümanlar incelendiğinde konuyla ilgili alınan kararın gerekçesi anlaşılmaktadır. Vakıf üniversitelerinde gerçekleştirilen 2017-2018 akademik yılı olağan genel denetim faaliyeti sonucunda, vakıf üniversitelerinin toplam AR-GE bütçesi 1.595.540.664,66 TL; toplam öz kaynaklı AR-GE bütçesi ise 41.399.081,37 TL olarak tespit edilmiştir. Ayrıca 2017-2018 akademik yılında; 30 vakıf üniversitesinin öz kaynaklı AR-GE proje bütçesinin bulunmadığı, sadece 22 vakıf üniversitesinin dış kaynaklı proje bütçesinin olduğu ve 8 vakıf üniversitesinin AR-GE harcamasının olmadığı tespit edilmiştir (YÖK, 2019b).

Öte yandan YDK tarafından vakıf üniversitelerinde gerçekleştirilen 2016-2017 akademik yılı olağan genel denetim faaliyeti sonucunda, 2016-2017 akademik yılında vakıf üniversiteleri, reklam-tanıtım için toplam 194.823.441,9 TL harcama yaparken, bu tutarın 2017-2018 akademik yılında %12.7 artış göstererek 219.476.023,6 TL'ye yükseldiği tespit edilmiştir (YÖK, 2019b). Bu bulgular üzerine YÖK çalışma başlatarak AR-GE harcamaları ve reklam-tanıtım harcamalarıyla ilgili karar almıştır. 04.07.2019 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul toplantısında, vakıf üniversitelerinin AR-GE'ye toplam öğrenci gelirlerinin en az %1'i kadar bütçe ayırmasının zorunlu olmasına karar verilmiştir. Bunun yanı sıra yine anılan toplantıda, vakıf üniversitelerinin reklam-tanıtım giderlerinin, toplam öğrenci gelirlerinin %1'ini aşmamasına karar verilmiştir. Vakıf üniversitelerinin AR-GE harcamalarını artırmalarını teşvik etmek amacıyla alınan bu kararda, YÖK tarafından uygulanan olağan denetim sürecinde tespit edilen bulguların etkileri görülmektedir. Nitekim konuyla ilgili YÖK tarafından yapılan açıklamada şunlar kaydedilmiştir (YÖK, 2019c): *"YÖK tarafından, vakıf yükseköğretim kurumlarına yönelik yapılan rutin değerlendirme ve denetimlerde (...) ülkemizdeki vakıf yükseköğretim kurumlarında Ar-Ge'ye ayrılan bütçelerin öğrenci gelirlerine ve reklam tanıtım giderlerine oranla çok az olması nedeniyle harekete geçti."*

YÖK tarafından yapılan açıklamanın bütününde kullanılan ifadeler, özellikle rutin denetim ve değerlendirme sürecine yapılan vurgu, AR-GE ve reklam-tanıtım harcamaları hususunda alınan söz konusu karar ile olağan denetim bulguları arasında neden-sonuç ilişkisinin varlığına işaret etmektedir.

YÖK tarafından vakıf üniversitelerinin AR-GE için ayırması gereken asgari bütçeye ilişkin alınan 04.07.2019 tarihli karar sonrasında denetlenen kurumların AR-GE harcamasında önemli miktarda artış gerçekleşmiştir. Nitekim 2017-2018 akademik yılında vakıf üniversitelerinin iç kaynaklı araştırma proje bütçesinin ortancası 58.811,30 TL iken, 2018-2019 akademik yılında bu tutar yaklaşık 8 kat artışla 488.243 TL olarak gerçekleşmiştir. YÖK'ün açıkladığı verilere göre, 2019-2020 akademik yılından itibaren bütçeden ziyade harcanan tutar dikkate alınmıştır. Buna göre 2019-2020 akademik yılında vakıf üniversitelerinin yaptıkları toplam araştırma proje harcaması ortancasının 2.866.556,4 TL olduğu, iç kaynaklı araştırma proje harcaması ortancasının ise 1.250.666,8 TL'ye yükseldiği anlaşılmaktadır. 2019-2020 akademik yılına ilişkin yapılan olağan denetim bulgularına göre, vakıf üniversitelerinin toplam AR-GE harcaması 740.389.248,7 TL; toplam iç kaynaklı AR-GE harcaması toplamı ise 309.829.783,9 TL olarak gerçekleşmiştir. 2019-2020 akademik yılında 45 vakıf üniversitesinin toplam araştırma bütçesinin 1.000.000 TL'den fazla olduğu anlaşılmıştır (YÖK, 2021a).

Diğer taraftan vakıf üniversitelerinin reklam-tanıtım harcamalarına yönelik YÖK tarafından getirilen kısıtlama da etkisini göstermiştir. Nitekim 2018-2019 akademik yılında vakıf üniversiteleri reklam-tanıtım için toplam 216.796.443,6 TL harcama yapmıştır. 2019-2020 akademik yılında ise vakıf üniversiteleri reklam-tanıtım için toplam 124.590.536,2 TL harcama yapmıştır. Dolayısıyla 2019 yılında YÖK tarafından yapılan düzenleme sonrasında vakıf üniversitelerinin reklam-tanıtım harcaması büyük ölçüde azalmıştır. Ayrıca 2019-2020 akademik yılında vakıf üniversitelerinin reklam-tanıtım harcamalarının ortancası 949.491,6 TL'dir. Anılan tutar, kütüphaneye yapılan harcamaların ortancasının 2 katıdır. Oysaki 2018-2019 akademik yılında bu oran 4 kat olarak gerçekleşmiştir (YÖK, 2021a). Dolayısıyla YÖK tarafından vakıf üniversitelerinin reklam-tanıtım harcamalarına yönelik getirilen kısıtlamalar sonucunda denetlenen üniversitelerin reklam-tanıtım harcamaları azalmış; AR-GE harcamaları ise artış göstermiştir.

YÖK tarafından vakıf üniversiteleri üzerinde gerçekleştirilen olağan denetim faaliyetinin bir diğer etkisi, akademik personel maaşlarına ilişkin yapılan mevzuat düzenlemesidir. Bu çerçevede, 7243 sayılı Kanun'un 11'inci maddesinde, vakıf üniversitelerinde çalışmakta olan öğretim elemanlarına, unvanlarına göre devlet üniversitelerinde ödenen ücretten daha az ücret verilemeyeceği ifade edilmiştir. Söz konusu ifade, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 8'inci maddesine eklenmiştir. 7243 sayılı Kanun Teklifinin 11'inci madde gerekçesinde; bazı vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanlarına asgari ücret tutarında ücret ödendiği, eğitim-öğretim hizmetinin kamu hizmeti niteliği ile çalışanların vasfı hesaba katıldığında bu kişilere ödenecek ücretin devlet üniversitelerindeki emsallerinden az olmaması gerektiği ifade edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2020).

YÖK'ün yayımladığı "Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2020" Raporunda, her bir vakıf üniversitesinde unvanlara göre öğretim elemanlarına ödenen azami ve asgari ücret tutarları ile ortalama ücret tutarları, tablo şeklinde verilmiştir. Söz konusu verilerin, 2018-2019 akademik yılı kapsamında YDK tarafından yapılan denetim sonucu tanzim edilen raporlardan alındığı ifade edilmiştir. Bahse konu tablo incelendiğinde, 7243 sayılı Kanun Teklifinin 11'inci madde gerekçesinde belirtildiği gibi, bazı vakıf üniversitelerinde öğretim elemanlarına ödenen net ücret

tutarının devlet üniversitelerindeki emsallerinden oldukça az olduğu görülmektedir (YÖK, 2020). Bu durum ise, 7243 sayılı Kanun'un 11'inci maddesi ile yapılan düzenlemede, YÖK tarafından vakıf üniversiteleri üzerinde gerçekleştirilen performans denetiminin etkisi olduğunu göstermektedir.

YÖK tarafından yapılan mevzuat düzenlemelerinin vakıf üniversitelerinin eylem ve işlemleri üzerinde büyük ölçüde etkili olduğu görülmeğe de vakıf üniversitelerinde çalışan akademik personele ödenen maaş seviyesiyle ilgili alınan kararın etkisi için aynı şey söylenememektedir. Zira söz konusu kararın etkilerinin sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. YÖK'ün yayımladığı 2021 yılı verilerine göre, hala devlet üniversitelerindeki emsallerinden daha düşük ücret veren vakıf üniversitelerinin olduğu görülmektedir (YÖK, 2021a). Nitekim YÖK tarafından yapılan bir açıklamada, vakıf üniversitelerindeki akademisyen maaşlarıyla ilgili şikâyetler üzerine inceleme başlatıldığı duyurulmuştur (YÖK, 2022).

7243 sayılı Kanun'un 12'nci maddesiyle 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Ek 9'uncu maddesine eklenen fıkra ile birlikte, vakıf üniversitelerinin ücretsiz okutmakla yükümlü oldukları asgari öğrenci oranı %10'dan %15'e yükseltilmiştir. YÖK'ün önerdiği bu kanun değişikliğinin yasalaşmasıyla birlikte, vakıf üniversiteleri, ilgili programa en başarılı dereceyle yerleşen öğrencilerin asgari %15'ini öğrenim süresi boyunca tam burslu okutmakla yükümlü olmuştur. YÖK tarafından uygulanan denetim bulgularıyla söz konusu değişiklik arasında neden sonuç ilişkisi olup olmadığının tespiti için 7243 sayılı Kanun'un gerekçesine bakılması gerekmektedir. Anılan Kanun'un 12'inci maddesinin gerekçesinde, *"Vakıf müessesesinin ideal amaçları gereği, vakıf yükseköğretim kurumları başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere ücretsiz eğitim imkânı sağlamaktadır. (...) Ancak bazı vakıf yükseköğretim kurumları da ücretten belirli yüzdelerle indirim, yemek yardımı gibi yollarla yetinmektedir.(...)"* ibaresi yer almaktadır (YÖK, 2021b; TBMM, 2020). Dolayısıyla söz konusu ibare, vakıf üniversitelerinin burslu okutmakla yükümlü oldukları asgari öğrenci sayısına ilişkin yapılan kanun değişikliği ile YÖK tarafından uygulanan denetim arasında neden sonuç ilişkisi olduğunu göstermektedir.

"Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2020 Raporu" incelendiğinde, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin (ÖSYM) yayımladığı Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) kontenjanlarına göre vakıf üniversitelerinin 10 tanesinde tam burslu öğrenci kontenjanının toplam öğrenci kontenjanına oranının %15 ve üzeri olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2021 Raporu incelendiğinde ise, ÖSYM'nin yayımladığı YKS kontenjanlarına göre, listede yer alan vakıf üniversitelerinin tamamında tam burslu öğrenci kontenjanının toplam öğrenci kontenjanına oranının %15 ve üzeri olduğu anlaşılmaktadır (YÖK, 2020; YÖK, 2021a). Bu verilere göre, vakıf üniversitelerinin ücretsiz okutmakla yükümlü oldukları öğrenci sayısına ilişkin yapılan mevzuat düzenlemesinin denetlenen üniversitelerin faaliyetleri üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Vakıf üniversiteleri, her akademik yıl sonunda YÖK tarafından genel denetime tabi tutulmaktadır. Söz konusu denetim faaliyeti sonucunda tespit edilen bulgulara yönelik çeşitli yaptırımlar uygulanabilmektedir. Söz konusu yaptırımlar, Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 25'inci maddesinde belirtilmiştir. Bunlar; uyarma, yeni akademik birim kurma ve program açma taleplerinin askıya alınması, öğrenci kontenjanının kısıtlanması veya öğrenci alımının durdurulması, faaliyet izninin geçici olarak durdurulması, faaliyet izninin kaldırılmasıdır. Bu çerçevede, vakıf üniversiteleri üzerinde gerçekleştirilen denetim sonucunda tespit edilen mevzuata aykırılığın ağırlığına göre, "uyarma ve düzeltme isteme" önleminde "faaliyet izninin kaldırılması" önlemine kadar çeşitli önlemler uygulanabilir. Burada vurgulanması gereken diğer

bir husus da daha önce önlem uygulanan konuda vakıf üniversitesi tarafından süresi içerisinde herhangi bir düzeltme yapılmadığı takdirde, bir üst önlemin uygulanabileceği hususudur. Nitekim anılan Yönetmeliğin 25. maddesinin; a bendinin 2'nci alt bendi, b bendinin 1. alt bendi, c bendinin 1. alt bendi, d bendinin 1. alt bendi ve e bendinin 1. alt bendinde bu husus açıkça belirtilmiştir. Anılan maddelere göre, örneğin, “akademisyen atama işlemlerinin mevzuata uygun olarak yapılmaması” gerekçesiyle 25/a-6 hükmüne istinaden “uyarma ve düzeltme isteme” önlemi uygulanan bir vakıf üniversitesi hakkında, bir sonraki denetim döneminde de aynı bulgunun tespit edilmesi halinde, bu defa bir üst önlem olan “yeni akademik birim kurma ve program açma taleplerinin askıya alınması” önleminin uygulanması gerekmektedir.

2016-2017 akademik yılında 69 vakıf üniversitesi YÖK tarafından denetlenmiş olup denetim sonucunda 306 önlem uygulanmıştır. 2017-2018 akademik yılında 69 vakıf üniversitesi denetlenmiş olup denetim sonucunda 438 önlem uygulanmıştır. 2018-2019 akademik yılında, 70 vakıf üniversitesi olağan denetime tabi tutulmuş olup denetim sonucunda 661 önlem uygulanmıştır. 2019-2020 akademik yılında 72 vakıf üniversitesi hakkında düzenlenen olağan denetim raporu sonucunda 457 önlem uygulanmıştır. Ayrıca yine olağan denetim faaliyeti sonucunda; 2016-2017 denetim döneminde 30, 2017-2018 denetim döneminde 44 ve 2018-2019 denetim döneminde ise 28 konu hakkında “ayrıntılı inceleme” talep edilmiştir. Olağan denetim faaliyeti sonucunda, daha önceki yıllara ait; 2016-2017 denetim döneminde 149 önlem, 2017-2018 denetim döneminde 230 önlem, 2018-2019 denetim döneminde 274 önlem ve 2019-2020 denetim döneminde 74 önlem, Üniversitelerin ilgili konuları düzeltmeye yönelik gerçekleştirdikleri çalışmalar sonucunda kaldırılmıştır (YÖK, 2020; YÖK, 2021a). Başka bir ifadeyle anılan tarih aralığında vakıf üniversiteleri hakkında toplam 1862 önlem uygulanmakla birlikte, bu önlemlerden 727'sinin ilgili Üniversitenin düzeltici işlem yapması nedeniyle kaldırıldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, olağan denetim sonucunda YÖK tarafından alınan kararların, birçok alanda denetlenen üniversiteleri ve yükseköğretim alanını etkilediği görülmüştür. Tablo 3.'de, YÖK tarafından uygulanan olağan denetimin, yükseköğretim alanında katkı sunduğu somut mevzuat değişiklikleri ve diğer düzenlemeler görülmektedir.

Tablo 3: YÖK Tarafından Uygulanan Olağan Denetimin Yükseköğretim Alanında Katkı Sunduğu Somut Mevzuat Değişiklikleri ve Diğer Düzenlemeler

Neden	Sonuç
Denetimler sonucunda tespit edilen aksaklıklar ile YÖK'e gelen bazı şikâyet ve talepler	Vakıf üniversiteleri için asgari mekân standartlarının belirlenmesi
Denetimlerde, bazı vakıf üniversitelerinin Ar-ge harcamalarının çok düşük; reklam-tanıtım harcamalarının ise yüksek olduğu yönünde tespitler	YÖK tarafından vakıf üniversitelerinin Ar-Ge harcamalarını artırmaları; reklam-tanıtım harcamalarını ise azaltmalarını teşvik eden karar alınmıştır
Denetimlerde bazı vakıf üniversitelerinde öğretim elemanlarına ödenen net ücret tutarının devlet üniversitelerindeki emsallerinden oldukça az olduğu yönünde tespitler	Vakıf üniversitelerinde çalışmakta olan akademisyenlere, unvanlarına göre devlet üniversitelerinde çalışanlara ödenen ücretten daha az ücret verilemeyeceği yönünde yasal düzenleme yapılmıştır
Bazı vakıf üniversitelerinin ciddi sayılarda öğrenciye burs imkânı sağlamasına rağmen bazı vakıf üniversitelerinin sadece ücretten belirli yüzdelerle indirim, yemek yardımı gibi yollarla yetinmeleri nedeniyle YÖK tarafından bu konuda kanun değişikliği önerilmesi	Vakıf üniversitelerinin ücretsiz okutmakla yükümlü oldukları asgari öğrenci oranı %10'dan %15'e yükseltilmiştir.

Kaynak: YÖK'ün ilgili raporlarından (YÖK, 2020; YÖK, 2021a) derlenerek araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.'de YÖK tarafından gerçekleştirilen olağan denetimin, denetlenen üniversitelerin faaliyetleri üzerindeki etkilerine ilişkin bulgular özetlenmiştir.

Tablo 4: YÖK Tarafından Gerçekleştirilen Olağan Denetimin Denetlenen Üniversitelerin Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri

Neden	Sonuç
Vakıf üniversitelerinin asgari mekân standartlarıyla ilgili YÖK tarafından 2019 yılında yapılan düzenleme	2018 ve 2021 yılı verileri karşılaştırıldığında;11 vakıf üniversitesinde öğrenci başına düşen açık alan %50'den; 5 vakıf üniversitesinde ise %25'ten fazla artmıştır Öğrenci başına düşen kapalı alan açısından ise, yine belirtilen yıllar içerisinde 9 vakıf üniversitesinde %50'den; 3'ünde ise %25'den fazla artış olmuştur. 2018 yılında 58 vakıf üniversitesinden 15'inin kütüphane alanı standardını sağladığı; bununla birlikte 2021 yılında 77 vakıf üniversitesinden 58'inin kütüphane alanı standardını sağladığı tespit edilmiştir.
YÖK'ün önerisiyle 2020 yılı içerisinde 7243 sayılı Kanun'un 12'nci maddesiyle gerçekleştirilen değişiklikle birlikte vakıf üniversitelerinin ücretsiz okutmakla yükümlü oldukları asgari öğrenci oranı %10'dan %15'e yükseltilmiştir.	2017-2018 akademik yılında 67 vakıf üniversitesinin 57'sinde tam burslu öğrenci oranı %15'in altında iken; 2020 yılında 75 vakıf üniversitesinin tamamında tam burslu öğrenci oranı asgari %15 ve üzeri olarak gerçekleşmiştir.
YÖK tarafından müstakil vakıf üniversitelerinin Ar-Ge'ye toplam öğrenci gelirlerinin en az %1'i kadar bütçe ayırmasının zorunlu olmasına karar verilmiştir.	2017-2018 akademik yılında vakıf üniversitelerinin iç kaynaklı araştırma proje bütçesinin ortancası 58.811,30 TL iken, 2018-2019 Akademik Yılında bu tutar yaklaşık 8 kat artışla 488.243 TL olarak gerçekleşmiştir. 2019-2020 Akademik Yılında vakıf üniversitelerinin yaptıkları toplam araştırma proje harcaması ortancası 2.866.556,4 TL iken, iç kaynaklı araştırma proje harcaması ortancasının ise 1.250.666,8 TL'ye yükselmiştir.
YÖK tarafından vakıf üniversitelerinin reklam-tanıtım harcamalarının, toplam öğrenci gelirlerinin %1'ini aşmamasına karar verilmiştir.	Yasal düzenleme sonrasında reklam-tanıtım harcaması büyük ölçüde azalmıştır.
YÖK tarafından; 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 ve 2019-2020 Akademik Yıllarında uygulanan denetim sonucunda denetlenen kurumlara toplam 1862 müeyyide uygulanmıştır.	YÖK tarafından denetlenen kurumlara uygulanan müeyyidelerden 727'si, ilgili kurumun düzeltici işlem yapması nedeniyle kaldırılmıştır.

Kaynak: YÖK'ün ilgili raporlarından (YÖK, 2020; YÖK, 2021a) derlenerek araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5.'de YÖK'ün gerçekleştirdiği olağan denetim sonucunda üniversitelere uygulanan yaptırım sayıları ve üniversitelerin düzeltici faaliyetlerine ilişkin veriler görülmektedir.

Tablo 5: Denetlenen Üniversitelerin Denetim Tavsiyelerine Uyma Eğilimi

Akademik Yıl	Denetlenen Üniversite Sayısı	Denetim Sonucunda Uygulanan Yaptırım Sayısı	Daha Önceki Denetimlerdeki Eksikliklere İlişkin Üniversitenin Yaptığı Düzeltme Sonucunda Kaldırılan Yaptırım Sayısı
2016-2017	69	306	149
2017-2018	69	438	230
2018-2019	70	661	247
2019-2020	72	457	74

Kaynak: YÖK'ün ilgili raporlarından (YÖK, 2020; YÖK, 2021a:) derlenerek araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan analiz ve değerlendirmeler sonucunda, YÖK'ün uyguladığı akademik performans denetimi tespitlerinin yükseköğretim alanında ve denetlenen üniversitelerde değişikliklere katkı sunduğu anlaşılmıştır. Nitekim denetim bulguları sonucunda çeşitli yaptırımlar uygulanmasına karşın, denetlenen üniversitelerin düzeltici çalışmalarına istinaden bu yaptırımların büyük çoğunluğunun kaldırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla denetlenen üniversiteler denetim tavsiyeleri sonucunda yüksek düzeyde değişiklik yapma eğilimi göstermiştir. Bu sonuca göre, "H1: YÖK'ün üniversitelerde gerçekleştirdiği akademik performans denetimi tespitlerine, denetlenen üniversiteler yüksek düzeyde uyma eğilimi göstermektedir." hipotezi kabul edilmiştir.

4.2. Üniversitelerin Akademik Performansı Üzerindeki Etkileri

Tablo 6.'da analize tabi tutulan bağımsız iki gruba ait istatistiksel veriler görülmektedir.

Tablo 6: Bağımsız İki Grubun URAP-TR Performans Puanına İlişkin Temel İstatistiksel Veriler

Üniversite Türü	Sayı (N)	Aritmetik Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma
Devlet	108	457.43	121.68
Vakıf	59	331.27	138.33

2021-2022 akademik yılı URAP-TR sıralaması analiz edildiğinde, sıralamada yer alan ve analize tabi tutulan 108 devlet üniversitesinin performans puanı aritmetik ortalamasının 457.43 olduğu; bununla birlikte vakıf üniversitelerinin performans puanı aritmetik ortalamasının ise 331.27 olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca devlet üniversiteleri performans puanları açısından standart sapma 121.68; vakıf üniversiteleri performans puanları açısından standart sapma ise 138.33 olarak hesaplanmıştır. Tablo 6. incelendiğinde her yıl YÖK tarafından olağan denetime tabi tutulan üniversitelerin 2021-2022 akademik yılı URAP TR performans puanı aritmetik ortalamasının, her yıl YÖK tarafından olağan denetime tabi tutulmayan üniversitelerin aritmetik ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, YÖK tarafından her yıl olağan denetime tabi tutulan üniversitelerin akademik başarısı, her yıl olağan denetime tabi tutulmayan üniversitelerin akademik başarısından daha yüksek değildir. Bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı, bağımsız gruplar t testi vasıtasıyla değerlendirilmiştir. IBM SPSS 23 programı kullanılarak yapılan Levene testi sonucunda, p değeri 0.471 olarak bulunmuştur. Bu sonuca istinaden, bağımsız gruplar t testi, eşit varyanslar varsayarak gerçekleştirilmiştir. Tablo 7.'de bağımsız gruplar t testinin sonucu görülmektedir.

Tablo 7: Bağımsız Gruplar t Testi Sonucu

	N	Ort.	Std. Sap.	T Değeri	P Değeri
Devlet	108	457.43	121.68	6.099	0,00
Vakıf	59	331.27	138.33		

Bağımsız gruplar t testi sonucuna göre, devlet üniversitelerinin URAP TR puan ortalaması ile vakıf üniversitelerinin URAP TR ortalamasının birbirinden farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir deyişle, devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri arasında anlamlı bir fark vardır. URAP TR puan ortalamalarına bakıldığında, akademik performans açısından, devlet üniversitelerinin vakıf üniversitelerine göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu verilere göre, vakıf üniversitelerinin her yıl YÖK tarafından olağan denetime tabi tutulmasına rağmen, akademik performans puan ortalaması açısından devlet üniversitelerinin daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu durumda, YÖK tarafından vakıf üniversiteleri üzerinde uygulanan olağan denetimin, kurumların akademik performansına olumlu etki ettiği çıkarımını yapma imkânı bulunmamaktadır. Zira uygulanan denetimin akademik performansa olumlu etki etmesi halinde, denetlenen grubun ortalamasının denetlenmeyen grubun ortalamasına göre daha yüksek olması beklenir. Ancak analiz sonucunda, olağan denetime tabi tutulmayan grubun URAP TR puan ortalamasının, olağan denetime tabi tutulan grubun ortalamasından anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Analiz sonucuna göre, “H2: YÖK’ün akademik performans denetimi gerçekleştirdiği üniversitelerin akademik performansı, YÖK’ün akademik performans denetimi gerçekleştirmedikleri üniversitelerin akademik performansı arasında anlamlı şekilde daha yüksektir.” hipotezi reddedilmiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, YÖK tarafından uygulanan performans denetiminin üniversitelerin performansı üzerindeki etkileri incelenmiştir. İlk olarak denetim tavsiyeleri doğrultusunda Üniversitelerin değişiklik yapıp yapmadıkları analiz edilmiştir. Daha sonra olağan şekilde denetlenen üniversitelerin akademik performansının denetlenmeyenlerin performansına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Araştırma sonucunda, H1 hipotezi kabul edilmiştir. YÖK tarafından uygulanan denetim sonucunda, denetlenen üniversitelerin önemli ölçüde değişiklik yapma eğilimi gösterdikleri anlaşılmıştır. Başka bir ifadeyle, denetlenen üniversiteler, YÖK denetçilerinin tavsiyelerini uygulamışlardır. Bu durumun oluşmasında, denetim bulguları doğrultusunda YÖK’ün yaptırım uygulamasının etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca YÖK’ün denetim bulgularına istinaden yükseköğretim alanında önemli mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Tüm bu düzenlemeler vakıf üniversitelerinin uygulamalarını da etkilemiştir. Üniversitelerin yapılan düzenlemeler doğrultusunda değişikliğe gitmeleri, denetimin etkilerine örnek teşkil etmektedir. Ancak YÖK, sadece vakıf üniversitelerinde olağan denetim uyguladığından, söz konusu değişiklikler yalnızca vakıf üniversitelerinde gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle, YÖK devlet üniversitelerinde olağan denetim uygulamadığından, devlet üniversitelerinde böyle bir etki söz konusu değildir. Devlet üniversitelerinin YÖK tarafından olağan denetime tabi tutulması, vakıf üniversitelerinde gözlemlenen bu olumlu etkinin devlet üniversiteleri için de geçerli olmasına yol açabilir.

Diğer taraftan, YÖK tarafından olağan performans denetimine tabi tutulan üniversitelerin akademik performansının, olağan denetime tabi tutulmayanların performansından anlamlı

şekilde daha düşük olduğu görülmüştür. Dolayısıyla H2 hipotezi reddedilmiştir. Denetimin olumlu etkisinden söz edebilmek için, diğer tüm koşullar aynı olduğunda, denetlenenlerin performansının denetlenmeyenlerin performansından anlamlı şekilde yüksek olması beklenir. Nitekim literatürde performans denetiminin denetlenenlerin performansına pozitif katkı sunduğunu belirten birçok çalışma bulunmaktadır (Leeuw, 1996; Morin, 2003; Reichborn-Kjennerud, 2013; Reichborn-Kjennerud ve Vabo, 2017; Torres vd., 2019). Teorik olarak performans denetiminin esas amacının denetlenenin performansını artırmak olduğu dikkate alındığında, YÖK'ün uyguladığı denetimde bu amacın gerçekleşmediği söylenebilir.

YÖK tarafından uygulanan performans denetiminin etkisini artırmak için, somut performans göstergeleri belirlenmeli ve düşük performans gösteren üniversiteler için önlem uygulanmalıdır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 7'nci maddesinde YÖK'e, üstün başarı gösteren üniversitelerle yeterli görülmeyenleri tespit etmek suretiyle gerekli tedbirleri alması konusunda görev verilmiştir. Esasen YÖK Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği çerçevesinde, denetlediği vakıf üniversitelerine önlem uygulayabilmektedir. Ancak anılan Yönetmelikte yer alan maddeler, üniversiteler için performans göstergelerini ihtiva etmemektedir. Söz konusu maddelerde sadece mevzuata ve usul/esaslara aykırılık teşkil eden durumlarda uygulanabilecek önlemler tanımlanmıştır. Dolayısıyla tüm üniversiteler için objektif akademik performans göstergelerinin belirlenmesi ve bu göstergelere göre gerekli hallerde uygulanacak önlemlerin mevzuatta tanımlanması gerekmektedir.

Ayrıca "denetimde ihtisaslaşma", büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte, yükseköğretimin denetimi hususunda Türkiye'deki yapıya bakıldığında, üniversitelerin denetiminin YÖK ve Sayıştay tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Diğer taraftan Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) da üniversitelerde kalite değerlendirme görevini ifa etmektedir. Ancak anılan kurumlar arasında yetki ve görev açısından belirsizlik bulunmaktadır. Örneğin YÖK denetimleri ile YÖKAK değerlendirme süreci arasındaki farkın ne olduğu, hangi alanların YÖK denetimine hangi alanların YÖKAK değerlendirmesine tabi olduğu belirsizliğini korumaktadır. Söz konusu belirsizlikler Sayıştay denetimi için de geçerlidir. Nitekim Sayıştay'ın üniversitelerde uyguladığı denetim kapsamının YÖK denetimiyle hangi yönlerden farklılaştığı belirgin değildir. Bu durum ise etkin ve verimli bir denetim sürecinin önünde engel teşkil etmektedir. Öncelikle yapılacak mevzuat düzenlemesiyle, anılan kurumların hangi konularda denetim ve değerlendirme yapma yetkisi olduğu ve görev tanımları netleştirilmelidir. Bu doğrultuda YÖK ve YÖKAK arasındaki görev ve yetki paylaşımı ve sınırları hukuken düzenlenmelidir. Ayrıca Sayıştay'ın uzmanlık alanı esasen mali denetim olduğundan, anılan kurumun üniversitelerdeki performans denetimi uygulama yetkisi sadece mali konularla sınırlandırılmalıdır. Sayıştay, üniversitelerin ekonomik kaynaklarını etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik unsurlarını gözeterek şekilde yönetip yönetmediğini denetlemelidir. Akademik performans denetimi ise YÖK tarafından yürütülmelidir. YÖKAK ise, kurumsal uzmanlığı kalite güvencesi ve akreditasyon olduğundan, üniversitelerde kalite güvencesi anlayışının sağlanması ve akreditasyon faaliyetlerini yürütmelidir.

Sonuç olarak, araştırmadan elde edilen verilere göre, YÖK tarafından uygulanan akademik performans denetiminin denetlenen üniversitelerin akademik performansını olumlu etkilediği çıkarımını yapma imkânı bulunmamaktadır. Nitekim YÖK tarafından olağan performans denetimine tabi tutulan üniversitelerin akademik performansının, olağan denetime tabi tutulmayanların performansından anlamlı şekilde daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak alınacak tedbirler ve yapılacak çalışmalarla birlikte, performans denetiminin olumlu etkisini

artırma imkânı bulunmaktadır. Böylece, performans denetimi uygulanan üniversitelerin kalite düzeyinin ve akademik performansının artmasına katkı sunmak suretiyle yükseköğretim sisteminin bir bütün halinde gelişmesine zemin hazırlamak mümkündür. Bunun için Üniversitelerde performans denetimi ve etkilerine odaklanan daha fazla araştırmaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Üniversitelerde denetim, değerlendirme ve izleme faaliyetlerinin etkilerinin, diğer etkenlerden izole edilmek suretiyle, kesin olarak belirlenmesi metodolojik açıdan zordur. Zira Üniversitelerin performansı ve faaliyetleri üzerinde etkili olan birçok farklı değişken söz konusudur (Askling, 1997; Carr vd., 2005; Harvey ve Newton, 2004; Stensaker, 2003). Halen Üniversitelerin akademik performansı üzerinde etkili olan farklı değişkenler ve bunların etkileri hakkında çok az şey bilinmektedir. Dolayısıyla gelecekteki araştırmalarda, performans denetimi değişkeninin diğer değişkenlerden izole edilmesi hususuna odaklanılarak performans denetiminin Üniversiteler üzerindeki etkileri daha iyi anlaşılabilir. Ayrıca gelecekte yapılacak akademik çalışmalarla, YÖK'ün üniversitelerdeki performans denetiminin etkilerinin farklı boyutları incelenebilir. Örneğin, YÖK tarafından denetlenen üniversitelerdeki yöneticilerin ve personelin denetim konusundaki görüş ve tutumları araştırılarak; denetim sürecini faydalı bulup bulmadıkları ve denetçilerin tavsiyelerine uyup uymadıkları hususlarında daha fazla veri toplanabilir.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma, etik kurul onayı gerektiren bir analiz içermemektedir.

Yazar Katkıları

Yazar, araştırmanın tamamını tek başına gerçekleştirmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür

Doktora eğitimim süresince kıymetli görüş ve önerileriyle bana rehberlik yapan danışman hocam Prof. Dr. Semih Mustafa ÖNEN'e teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

Alaşehir, O., Çakır, M. P., Acartürk, C., Baykal, N., & Akbulut, U. (2014). URAP-TR: A national ranking for Turkish universities based on academic performance. *Scientometrics*, 101(1), 159-178. <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1333-4>

- Askling, B. (1997). Quality monitoring as an institutional enterprise. *Quality in Higher Education*, 3(1), 17-26. <https://doi.org/10.1080/1353832960030103>
- Brown R. E. & Craft R. (1980). Auditing and public administration: The unrealized partnership. *Public Administration Review*, 40, 259-265. <https://doi.org/10.2307/975380>
- Carr, S., Hamilton, E. & Meade, P. (2005). Is it possible? Investigating the influence of external quality audit on university performance. *Quality in Higher Education*, 11(3), 195-211. <https://doi.org/10.1080/13538320500329665>
- Controller and Auditor General of New Zealand (2021). Annual Report 2020/2021. 5.01.2022 tarihinde <https://oag.parliament.nz/2021/annual-report/docs/annual-report-2020-21.pdf> adresinden alınmıştır.
- Creswell, J. W. (2021). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*, Çev. Ed: Mustafa Sözbilir, 1. Bölüm Çev: Suat Çelik, 4. Bölüm Çev: İbrahim H. Acar, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dill, D. D. (2000). Designing academic audit: Lessons learned in Europe and Asia. *Quality in Higher Education*, 6(3), 187-207. <https://doi.org/10.1080/13538320020005945>
- Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemi (KAYSİS) (2021) 02.07.2021 tarihinde <https://www.kaysis.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Funkhouser, M. (2011). Accountability, performance and Performance Auditing: Reconciling the Views of Scholars and Auditors. In Jeremy Lonsdale, Peter Wilkins, Tom Ling (Eds.), *Performance Auditing* (pp. 209-230). Edward Elgar Publishing.
- Harvey, L., & Newton, J. (2004). Transforming quality evaluation. *Quality in Higher Education*, 10(2), 149-165. <https://doi.org/10.1080/1353832042000230635>
- Harvey, L. (2006). Impact of quality assurance: Overview of a discussion between representatives of external quality assurance agencies. *Quality in Higher Education*, 12(3), 287-290. <https://doi.org/10.1080/13538320601051010>
- International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) (2019). Performance Audit Principles. 10. 01. 2022 tarihinde <https://www.issai.org/wp-content/uploads/2019/08/ISSAI-300-Performance-Audit-Principles.pdf> adresinden alınmıştır.
- Johnsen, Å., Reichborn-Kjennerud, K., Carrington, T., Jeppesen, K. K., Taro, K., & Vakkuri, J. (2019). Supreme audit institutions in a high-impact context: A comparative analysis of performance audit in four nordic countries. *Financial Accountability & Management*, 35(2), 158-181. <https://doi.org/10.1111/faam.12188>
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26. <https://doi.org/10.3102/0013189X033007014>
- Küçükaycan, D., Ağdeniz, Ş. (2019). Devlet Üniversitelerinin Performans Denetim Sonuçlarında Raporlanan Bulguların Analizi. In Salim Ateş Oktar ve Yasemin Taşkın (Eds.), *Maliye Araştırmaları 3* (pp. 292-306), On İki Levha Yayınevi.

- Leeuw, F. L. (1996). Performance auditing, new public management and performance improvement: Questions and answers. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 9(2), 92-102. <https://doi.org/10.1108/09513579610116385>
- Leeuw, F. L. (2011). On the Effects, Lack of Effects and Perverse Effects of Performance Audit. In Jeremy Lonsdale, Peter Wilkins, Tom Ling (Eds.), *Performance Auditing* (pp. 231-247). Edward Elgar Publishing.
- Matear, S. M. (2021). Impact of institutional quality audit in the Aotearoa New Zealand university system. *Quality in Higher Education*, 27(3), 375-391. <https://doi.org/10.1080/13538322.2021.1948675>
- Meade, P. & Woodhouse, D. (2000). Evaluating the effectiveness of the New Zealand academic audit unit: Review and outcomes. *Quality in Higher Education*, 6(1), 19-29. <https://doi.org/10.1080/13538320050001045>
- Morin, D. (2001). Influence of value for money audit on public administrations: Looking beyond appearances. *Financial Accountability & Management*, 17(2), 99-117. <https://doi.org/10.1111/1468-0408.00123>
- Morin, D. (2003). Controllers or catalysts for change and improvement: Would the real value for money auditors please stand up? *Managerial Auditing Journal*, 18(1), 19-30. <https://doi.org/10.1108/02686900310454165>
- Morin, D. (2008). Auditors general's universe revisited: An exploratory study of the influence they exert on public administration through their value for money audits. *Managerial Auditing Journal*, 23(7), 697-720. <https://doi.org/10.1108/02686900810890652>
- National Audit Office (2022). 11.01.2022 tarihinde <https://www.nao.org.uk/about-us/> adresinden erişilmiştir.
- Nwosu, I. A., Ohuruogu, B., Ekpechu, J. O., Okoronkwo, E., Chukwu, C. O., Obi, C. F., & Ofoegbu, F. C. (2021). Structured supervision propelling job performance in universities: Achieving goals without chains, *SAGE Open*, 11(4), 1-11. <https://doi.org/10.1177/21582440211050375>
- Önder, M., Meydanlı, M. A. (2019). TBMM'nin denetim aracı olarak sayıştay'ın rolü: 6085 sayılı sayıştay kanunu sonrası değişiklikler ve etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 52(3), 123-154.
- Parker, L. D., Jacobs, K., & Schmitz, J. (2019). New public management and the rise of public sector performance audit: Evidence from the Australian case. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 32(1), 280-306. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-06-2017-2964>.
- Power, M. (2000). The audit society-second thoughts. *International Journal of Auditing*, 4(1), 111-119. <https://doi.org/10.1111/1099-1123.00306>
- Raudla, R., Taro, K., Agu, C., & Douglas, J. W. (2016). The impact of performance audit on public sector organizations: The case of Estonia. *Public Organization Review*, 16(2), 217-233. <https://doi.org/10.1007/s11115-015-0308-0>
- Reichborn-Kjennerud, K. (2013). Political accountability and performance audit: The case of the auditor general in Norway. *Public Administration*, 91(3), 680-695. <https://doi.org/10.1111/padm.12025>

- Reichborn-Kjennerud, K. (2014). Performance audit and the importance of the public debate. *Evaluation*, 20(3), 368-385. <https://doi.org/10.1177/1356389014539869>
- Reichborn-Kjennerud, K., & Vabo, S. I. (2017). Performance audit as a contributor to change and improvement in public administration. *Evaluation*, 23(1), 6-23. <https://doi.org/10.1177/1356389016683871>
- Reichborn-Kjennerud, K., & Johnsen, Å. (2018). Performance audits and supreme audit institutions' impact on public administration: The case of the office of the auditor general in Norway. *Administration & Society*, 50(10), 1422-1446. <https://doi.org/10.1177/0095399715623315>
- Stensaker, B. (2003). Trance, transparency and transformation: The impact of external quality monitoring on higher education. *Quality in Higher Education*, 9(2), 151-159. <https://doi.org/10.1080/13538320308158>
- Swedish National Audit Office (2021). Annual Audit Plan 2021/22. 15.01.2022 tarihinde https://www.riksrevisionen.se/download/18.19b7f4401811664dd603e50e/1654084978548/GP_eng_2021_22.pdf adresinden erişilmiştir.
- Shah, M. (2012). Ten years of external quality audit in Australia: Evaluating its effectiveness and success. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37(6), 761-772. <https://doi.org/10.1080/02602938.2011.572154>
- TBMM (2020). 7243 Sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Gerekçesi. 4 Şubat 2021 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss212.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Torres, L., Yetano, A., & Pina, V. (2019). Are performance audits useful? A comparison of EU practices. *Administration & Society*, 51(3), 431-462. <https://doi.org/10.1177/0095399716658500>
- Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) (2014). Bozkurt, Ö., Ergun, T., Sezen, S. (ed), Kamu Yönetimi Sözlüğü (Fransızca ve İngilizce Karşılıklarıyla), Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- URAP (2021). URAP TR Sıralama Göstergeleri. 30.10.2021 tarihinde <https://newtr.urapcenter.org/Methodology> adresinden alınmıştır.
- Welch, A. (2016). Audit culture and academic production. *Higher Education Policy*, 29(4), 511-538. <https://doi.org/10.1057/s41307-016-0022-8>
- Yaman, A. (2020). Türkiye'de üniversite yönetiminin performans saydamlığının sağlanmasında denetim uygulamalarının değerlendirilmesi. *Denetim*, 10(20), 69-77. <https://dergipark.org.tr/en/pub/denetisim/issue/52586/691932>
- Yıldırım, T. (2015). Vakıf üniversitelerinin denetlenmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 457-480. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27556/289890>
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2014). 2014 Mali Yılı İdare Faaliyet Raporu. 15.02.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/faaliyet_raporlari/2014_yok_idare_faaliyet_raporu.pdf adresinden alınmıştır.

- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2015). 2015 Mali Yılı İdare Faaliyet Raporu. 15.02.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/faaliyet_raporlari/2015_yok_idare_faaliyet_raporu.pdf adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2016). 2016 Mali Yılı İdare Faaliyet Raporu. 15.02.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/faaliyet_raporlari/2016_yok_idare_faaliyet_raporu.pdf adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2017). 2017 Mali Yılı İdare Faaliyet Raporu. 15.02.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/faaliyet_raporlari/2017_yok_idare_faaliyet_raporu.pdf adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2018a). 2018 Mali Yılı İdare Faaliyet Raporu. 15.02.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/faaliyet_raporlari/2018_yok_idare_faaliyet_raporu.pdf adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2018b). Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2018 Raporu. 15.02. 2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/vakif_yuksekogretim_kurumlari_kitab%C4%B1_2018.pdf adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2019a). 2019 Mali Yılı İdare Faaliyet Raporu. 15.02.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/faaliyet_raporlari/2019_yok_idare_faaliyet_raporu.pdf adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2019b). Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2019 Raporu. 15.02.2022 tarihinde https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/Haber%20%C4%B0%C3%A7erisindeki%20Belgeler/Yay%C4%B1nlar/2019/Vakif_Yuksekogretim_Kurumlari_2019.pdf adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu YÖK (2019c). YÖK'ten Vakıf Üniversitelerinin Ar-Ge Bütçeleriyle İlgili Önemli Karar. Basın Duyurusu. 31.01.2021 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2019/vakif_universiteleri_ar_ge_butceleri.aspx adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK), (2020). Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2020 Raporu.15.02. 2022 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/vakifyuksekogretimkurumlari-2020-raporu.pdf> adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2021a). Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2021 Raporu. 15.01. 2022 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2021/vakif-yuksekogretim-kurumlari-raporu-2021.pdf> adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Kurulu YÖK (2021b). YÖK "Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2021" Raporunu Yayımladı. Basın Duyurusu. 9.07.2021 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2021/yok-vakif-yuksekogretim-kurumlari-2021-raporunu-yayimladi.aspx> adresinden alınmıştır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2022). Bazı Vakıf Üniversitelerindeki Akademisyenlerin Maaşları ve İşten Çıkarılmalarına Yönelik Kamuoyuna Yansıyan Şikayetlerle İlgili Açıklama. Basın Duyurusu. 28.04.2022 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/yok-ten-vakif-universitelerinde-akademisyenlerin-maaslari-ve-isten-cikarmalar-ile-ilgili-aciklama.aspx> adresinden alınmıştır.